

L'estudi de Carles Salvador reproduït a la seua aula museu de Benassal. / ÀNGEL SÁNCHEZ

Carles Salvador torna a l'aula

Benassal inaugura el centre dedicat a la memòria del gran mestre i escriptor

MARÍA FABRA

La seua taula, els seus manuscrits, les seues cartes. I els seus llibres. Els llibres del “mestre”. El llegat de Carles Salvador, un dels baluards més destacats de la innovació pedagògica del segle XX, es podrà veure, a partir de dissabte, a l'aula museu que la fundació que porta el seu nom inaugurarà a Benassal. Han passat quatre anys des que la fundació i el mateix ajuntament del poble en què va exercir el mestre apostaren per la idea de reunir el llegat i mantenir viu l'afany d'investigació lingüística de Salvador. Però els qui es proclamen defensors de la llengua han tardat gairebé un lustre a segellar-ne la proclama en ajudes per a donar rang a una de les figures més crucials de les lletres valencianes.

En tot cas, l'interès de la fundació, formada pel consistori, la família i l'Institut d'Estudis Catalans, ha sigut fructífer. I en tres de les sales de l'antic hospital de la Mola, a la part antiga i

“Un punt de referència en la innovació pedagògica i l'estudi de la llengua”

murallada del poble, ja es disposa la base de l'homenatge al “mestre”, que va ser proclamat fill adoptiu de Benassal en complir-se el 50 aniversari de la data en què va començar a exercir com a cronista oficial de la localitat. “Intentem que es conega la seua figura, la seua personalitat”, assenyala el vicepresident de la fundació, Vicent Pitarch. “Que siga valorat o que, com a mínim, es tinga consciència de la seua existència i el seu treball”, afegí. Segons les persones que el van conèixer, tenia la tipologia dels homes del Maestrat,

com els seus avantpassats de Vistabella: amb un cos rabassut i baix, però amb una gran energia i força d'ànim, treballador, sornot i, d'acord amb la terminologia local, “valent i curiós”.

En una de les sales, la fundació ha recuperat l'atmosfera familiar i escolar amb què Salvador va treballar la major part de la vida. El seu despatx, els seus quaderns, els estris que fins ara romanien a l'última casa que va habitar, al carrer de Mossén Joaquim, i que han sigut guardats zelosament per la seua filla Sofia, s'han traslladat a l'aula museu.

La seua biblioteca ja està també al museu i, juntament

amb aquesta, una bona col·lecció de volums editats per l'Institut d'Estudis Catalans, sobretot, els referits a pedagogia i a lingüística. I una part del seu epistolari, el que va sobreviure a la Guerra Civil i el que s'ha conservat després de la contesa. Les cartes que va intercanviar amb Ferrer Pastor, amb Sanchis Guarner o amb Gaetà Huguet, mentre preparaven les Normes del 32, i, en la part més didàctica, taulers explicatius sobre la figura i l'obra de Carles Salvador, per mitjà dels quals la fundació pretén acostar a la societat el paper tan crucial d'aquest mestre de poble que es va cartejar amb les figures més destaca-

des de la cultura valenciana i catalana de l'època. Precisament amb aquesta part, la fundació assoleix un dels seus objectius, que era dotar el municipi d'un centre de dinamització cultural, que és allò que pretén esdevenir l'aula museu i per a la qual cosa ja s'han concertat visites amb col·legis. “Volem que siga un centre d'investigació lingüística i pedagògica”, diu Vicent Pitarch, “un punt de referència en la innovació pedagògica en el món de l'ensenyament i l'estudi de la llengua”.

Carles Salvador es va passar, per motius familiars, l'etapa més important de la vida i de tota la carrera docent a Benas-

sal, un municipi menut de l'Alt Maestrat sobre el qual es va bolcar i des del qual res no li va impedir convertir-se en el màxim impulsor del fabricisme a la Comunitat Valenciana mitjançant la divulgació d'una obra gramatical d'un gran valor didàctic. El seu compromís amb la llengua i amb la cultura dels valencians el va fer apassionar-se amb l'ensenyament, que exercia des dels criteris didàctics més innovadors del principi del segle XX.

A més, també com indica Pitarch, se'l considera, per la seua obra literària avantguardista, el primer gran poeta i gramàtic de prestigi de la Comunitat Valenciana durant els anys de la Segona República. Al poble, va desenvolupar un activisme cultural ben important que va deixar-hi empremta. És l'home que es fa “poble”, en paraules de Vicent Andrés Estellés, perquè s'identifica amb la seua

53 anys després de la seua mort té, per fi, un museu que també servirà com a aula

gent i amb el parlar i la cultura dels seus.

Va ser-ne tan important l'arrelament, que a Benassal es dibuixa un itinerari literari amb onze aturades, entre les quals hi ha el carrer de Cavallers, la torre de la presó, els xops del barranc, l'escola, la Mola o el jardí que Salvador ha descrit al llarg de les seues obres i que permet als visitants seguir-lo i gaudir dels mateixos elements contemplats per ell. I “el seu” poble es vestirà dissabte de festa i tindrà la presència de tota la direcció de l'Institut d'Estudis Catalans, amb què l'entitat vol donar rang a l'acte, un fet que indica, a més, el valor de la tasca de Carles Salvador. En la inauguració també es representarà una obra de teatre del mateix Salvador, que, segons Pitarch, és “la faceta més desconeguda” d'aquest mestre, gramàtic i poeta que 53 anys després de la seua mort té, per fi, un museu que també servirà com a aula.

Ve de la pàgina 1

Blasco i jo mateix vam pensar que potser —ja havia mort Franco— es podria editar l'obra, que l'incansable Ricard havia trobat en una edició castellana a Madrid. Hi hagué una correspondència epistolar entre Blasco i Bolea, que ara acaba de publicar Santi Cortés en la revista *Laberintos*, dirigida per Manuel Aznar i publicada per la Biblioteca Valenciana. Bolea no acceptà el projecte, ni guardava la versió valenciana del *Lenin*, traduïda per Francesc Almela i Vives.

L'obra s'estrenà el 29 d'octubre de 1932, al Teatre Alkazar, de València, amb una companyia encapçalada per Carmen Nieto, Pilar Martí, Vicent Mauri i Abelardo Merlo. Ja en la versió original espanyola, es va estrenar al Teatre Chueca, de Madrid, l'11 d'abril de 1936, poc després del triomf electoral del Front Popular, per una companyia en què feia de Krupskaja, la companya de Lenin, Maria Carmen Prendes. En castellà, s'edità en la col·lecció “Teatro del Pueblo”, d'Ediciones Boreal, de Barcelona, l'octubre del mateix any, ja en guerra. L'havien precedida en

aquella col·lecció, que s'autoqualificava com “una biblioteca eminentment proletària”, obres adequades a les circumstàncies: *Màquines*, d'Álvaro de Orriols, *Don Quijote libertado*, d'Anatol V. Lunatxarki, que havia estat comissari del poble —ministre— amb Lenin, *La cançió de Riego*, de José Antonio Balbontín, *Asturias por la libertad*, de Trigueros Engelman, i *Águilas negras o los misterios de los conventos*, d'Arturo Cortada.

Bolea no havia estat comunista, de fet havia començat una carrera periodística interrompuda en el diari *Las Provincias*. Marxà a Madrid el 1931 i només va tornar un quant temps a València quan s'hi instal·là el govern de la República, durant la guerra, període en què treballà a la Sotsdirecció de Propaganda. A l'exili publicà alguns llibres en castellà —la

Coberta de l'edició castellana de l'obra teatral.

novel·la *La isla en el río* sembla directament ambientada a Alzira i Cullera— i es dedicà a tasques relacionades amb l'edició i la impremta. Amb el seu *Lenin*, probablement, només volgué aconse-

guir un èxit teatral en un moment en què algun empresari valencià —Vicent Barber tenia aleshores l'Alkazar— tractava d'impulsar un teatre en la llengua del país que anara més enllà del sainet. Era el que Bolea havia reivindicat des de la premsa i amb l'obra estrenada el 1932, quan tantes coses pareixien possibles, tingué la

En la versió original espanyola, es va estrenar a Madrid l'11 d'abril de 1936

Algun empresari valencià tractava d'impulsar un teatre en la llengua del país

seua oportunitat de provar sort, combinant les dades històriques amb recursos melodramàtics que probablement tenien més que res l'objectiu de commoure l'espectador amb més o menys facilitat.